

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри міжнародних відносин,
політичних наук і практичної філософії
Протокол № 1 від 28.08.2023 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО



ПОЛІТИЧНА РЕГІОНАЛІСТИКА

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань	всі
Спеціальність	всі
Освітній рівень	другий (магістерський)
Освітня програма	всі

Статус дисципліни	вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Розробники:
д.філос.н., проф.;

Олег КУЗЬ

д.істор.н., проф.;

Олена КРАВЧЕНКО

к.політ.н., доц.

Дмитро КОРОТКОВ

Завідувач кафедри
міжнародних відносин,
політичних наук і практичної
філософії

Олег КУЗЬ

**Харків
2024**

ВСТУП

Експліцитним завданням «Політичної регіоналістики» є вивчення регіону як складного соціально-політичного явища. Регіон постає об'єктом вивчення низки суміжних дисциплін і наук, таких як регіональна економіка, політична географія, регіональна етнографія, регіональна соціологія, регіональне природокористування. Однак вивченням власне проблем політичного характеру: політичних режимів і практик у регіональному вимірі, регіональних політичних систем, культур тощо, – займається політична регіоналістика. Дана дисципліна передбачає використання міждисциплінарного підходу щодо вивчення світу «політичного» у регіональному вимірі.

Під політичною регіоналістикою мається на увазі сукупність досліджень макрополітичних процесів на регіональному рівні, специфічних аспектів регіонального управління, взаємовідносин між центром і регіонами.

Метою викладання навчальної дисципліни «Політична регіоналістика» є формування у здобувачів системи знань та аналітичних навичок у царині сучасної політичної регіоналістики, цілісного уявлення про територіальні структури сучасних суспільств, теоретичні та практичні проблеми регіоналістики шляхом опанування концептуально-методологічних основ дослідження регіону та процесів регіоналізації, основних теорій організації просторово-територіальних систем, основ політичного районування та електоральної географії України.

У якості *завдань* вивчення дисципліни постають:

- опанування концептуально-методологічних основ дослідження регіону та процесів регіоналізації;
- аналіз розподілу компетенції між центральним, регіональним і місцевим рівнями влади;
- розуміння внутрішньополітичних проблем українських і закордонних регіонів;
- опанування засад політичного районування та електоральної географії України.

Навчальна дисципліна «Політична регіоналістика» пропонується як вибіркова (маг-майнор) для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за всіма спеціальностями та освітніми програмами.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна, визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
Знати зміст понять «політична регіоналістика» і «політичний регіон»; мати уявлення про політико-правову	Здатність аналізувати глобальні, регіональні та локальні фактори формування внутрішньо- та

<p>організацію і динаміку відносин «центр-регіони»; розумітися на регіональних політичних процесах у сучасних державах і Україні; вільно орієнтуватися в питаннях регіональної політики, регіональної влади і регіональних еліт у сучасній Україні.</p>	<p>зовнішньо-політичної стратегії України / інших держав.</p>
<p>Вміти застосовувати отримані знання в політичних дослідженнях, в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, політичних організацій і бізнес-структур; мати навички регіональних політичних досліджень, виявлення і аналізу регіональних політичних акторів та їхніх інтересів, інтерпретації політичних відносин між територіальними рівнями влади.</p>	<p>Здатність аналізувати, систематизувати та узагальнювати результати міждисциплінарних наукових досліджень у сфері регіонально-політичних відносин.</p>

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Політична регіоналістика як субдисципліна політичної науки та соціально-політична практика

Тема 1. Регіон як рівень соціально-політичного аналізу

1.1. Теорія, предмет і об'єкт політичної регіоналістики

Просторовий вимір політики. Історія політичної географії та політичної регіоналістики. Держава як територія. Регіоналізація в державі. Відносини «центр – периферія».

1.2. Поняття «регіон»

Співвідношення регіонознавства і країнознавства. Види регіонів і критерії їх виділення. Сучасна глобалізація та її взаємозв'язок з процесами регіоналізації. Основні історико-культурні регіони світу. Специфіка культурно-релігійних макрорегіонів. Приклади міжнародно-політичних регіонів (НАТО, АСЕАН, etc). Геоекономічні та геополітичні регіони. Цивілізаційні макрорегіони сучасного світу.

1.3. Політична регіоналістика

Проблеми становлення політичної регіоналістики в сучасній Україні. Співвідношення понять «політична регіоналістика», «регіональна політологія», «регіонознавство», «регіональна політика», «геополітика». Місце політичної регіоналістики в системі суспільних наук. Політична регіоналістика і політичні процеси в регіонах. Методи політичної регіоналістики. Функції політичної

регіоналістики. Політичні, економічні, географічні, юридичні, культурологічні, історичні, філософські аспекти регіоналізму.

1.4. Регіон як об'єкт міждисциплінарних досліджень

Комплексна дефініція регіону. Місце регіону в територіальній організації суспільства. Проблема політичного статусу регіону. Сучасні підходи до виділення регіону на Заході і пострадянському просторі. Регіон: економічний, політичний, культурний, ментальний. Регіоналізм, регіоналізація і глобалізація. Регіоналізм як «вимоги регіонів», регіоналізація як «відповідь центру», регіоналізм як соціокультурна доктрина.

Тема 2. Держава як територіально-політична система

2.1. Основи політико-географічного аналізу

Держава як категорія політичної географії і геополітики; фрагментація й інтеграція як державотворчі процеси; державне будівництво в контексті еволюції територіальних систем; електоральна географія.

2.2. Територіальна організація держави

Економічний і культурний детермінізм у поясненні процесів територіального та регіонального розвитку. Цивілізаційний підхід до аналізу територіальних проблем.

2.3. Регіоналістика в контексті політико-географічного підходу

Фрідріх Ратцель про роль регіонів у структурі політичного простору. Моделі взаємовідносин «центр-периферія» за С. Терроу: дифузно-ізоляційна, залежно-маргінальна, модель бюрократичної інтеграції. Роботи Ф. Дж. Тернера, Річарда Гартшорна, У. Бернхема. Теорія дифузії іновачій Торстена Хегерстранда. Концепція «багатоскладових суспільств» Аренда Лейпхарта. Теорія «соціальних водорозділів» Сеймура Ліпсета і Стейна Роккана.

Тема 3. Практики територіальної організації держави

3.1. Типи територіально-державного устрою

Первинні елементи територіального устрою суспільства. Територіальні системи країн світу. Політико-територіальний та історико-культурний устрій держав. Регіональний фактор у територіальному устрої різних країн. Політичні технології врегулювання просторових протиріч у закордонних країнах.

3.2. Сучасні реформи політико-територіального устрою

Централізація й децентралізація як моделі внутрішньодержавних відносин. Процеси децентралізації і регіоналізація. Унітарна, децентралізована, федеративна і конфедеративна форми державності.

3.3. Поняття адміністративно-територіального поділу держави (АТП) і його основні функції

Основні принципи адміністративно-територіального устрою та вимоги до нього у світовій практиці. Історико-культурні чинники регіоналізації української держави. Підходи до реформування АТП в Україні: історія і сучасність.

Тема 4. Регіоналізм і моделі регіоналізації

4.1. Європейський досвід регіоналізації

Підсумки регіоналізації: досвід федеративної Бельгії, регіоналізованих унітарних держав – Італії, Іспанії та Великобританії, унітарних держав передання повноважень – Франції, Нідерландів, Португалії. Європейський Союз – національна держава – регіон. Хартія регіоналізації в Європі. Ідея «Європи регіонів».

4.2. Регіоналізм і спроби реформування адміністративних систем

Реформування адміністративних систем Великобританії, Нідерландів, Португалії і Греції. Успіх регіоналізації в Бельгії, Франції, Італії та Іспанії.

4.3. Чинники становлення та розвитку територіально-політичної системи України

Фізико-географічне районування території України. Економіко-географічне районування території України. Культурно-географічне районування території України. Адміністративно-територіальний поділ України. Відносини «центр-регіони» та ієрархія територіального управління в Україні.

Змістовий модуль 2. Регіональна політика та регіональний політичний процес в Україні

Тема 5. Регіональна політика

5.1. Поняття, суб'єкти та об'єкти регіональної політики

Місце регіональної політики у структурі державної політики. Система регулювання територіального розвитку держави. Стратегія територіального розвитку держави. Типи регіональної політики. Загальнодержавні та регіональні інтереси. Регіональні цільові програми. Методи регулювання регіонального розвитку. Бюджетне регулювання та міжбюджетні відносини.

5.2. Основні положення регіональної політики

Інструменти регіональної політики в сучасних державах. Практика регіональної політики в Україні. Державна регіональна політика і державне управління. Принципи державного міжрегіонального управління. Політичні і соціально-економічні причини поляризації та інтеграції регіонів.

5.3. Множинність існуючих моделей взаємовідносин центру і регіонів

Моделі відносин «регіон-центр» та їх характеристика (моделі домінування, впливу, взаємодії, співучасті, відчуженості). Рівень впливу центру та інтереси регіонів. Ступінь самостійності регіонів. «Політичний договір» як основний механізм розмежування компетенції, відповідальності, сфер впливу. Еволюція нормативно-правової бази відносин між центром і регіонами України.

5.4. Регіональне представництво в центральних органах влади

Регіональний лобізм: форми, інститути, методи. Призначення європейської регіональної політики. Правові засади європейської регіональної політики. Етапи розвитку європейської регіональної політики. Розвиток транскордонного співробітництва в Європі.

Тема 6. Регіональні політичні процеси, регіональна влада та еліти

6.1. Теоретичні підходи до сутності місцевого самоврядування

Теорії й концепції місцевого самоврядування – класичні (суспільна й державна теорії) і сучасні (концепції суспільного вибору, дуалістична і локальна). Світові моделі місцевого самоврядування. Класичні моделі: англосаксонська, французька (континентальна), змішана (іберійська) і радянська; альтернативні варіанти – інтегровані системи, дуальні системи, системи розщепленої ієрархії; три типи моделей здійснення управління й самоврядування: централізована, децентралізована й змішана (дуалістична).

6.2. Структура й функції місцевого самоврядування

Регіональне і місцеве управління: цілі й завдання, структура органів. Моделі владних відносин у регіоні та між центром і регіонами: світовий досвід. Регіональне представництво в центральних органах влади. Лобіювання регіональних інтересів.

6.3. Регіональні еліти, їх характеристики і ознаки

Поняття «регіональна еліта». Структурний аналіз регіональної еліти. Сутність соціогенетичного підходу. Географічний підхід у визначенні структури регіональної еліти. Специфіка етнічного підходу до визначення структури регіональної еліти. Місце і роль регіональної еліти у політичній системі суспільства: аналіз різноманітних аспектів політичного впливу регіональної еліти. Регіональні еліти в радянському і пострадянському просторі. Модель владних відносин в регіоні. Структура регіональної політичної еліти. Клієнтелізм в українських регіонах.

6.4. Вплив регіональної еліти на законотворчий та електоральний процеси

Методи дослідження походження регіональної еліти. Аналіз динаміки оновлення регіональної еліти. Чинники консолідації та диференціації регіональної еліти. Способи рекрутування регіональної еліти. Особливості позиціонування і легітимації елітних груп у регіональному політичному процесі та суспільстві. Система відносин регіональних правлячих еліт і інших політичних елітних груп, політичної та економічної еліти.

Тема 7. Регіональна ідентичність та регіональна політична культура

7.1. Основні елементи регіональної ідентичності

Культурно-історичні та соціально-економічні передумови розвитку регіональної ідентичності. Розвиток політичної (регіональної) ідентичності як результат стратегій політичних акторів. Аналіз впливу регіональної ідентичності на сприйняття загальнонаціональних політичних проблем: особливості електоральної поведінки.

7.2. Політичний регіоналізм як вираз регіональної політичної культури

Національна політична культура: злиття або мозаїка регіональних? Регіональні політичні культури в Україні. Аналіз особливостей політичної свідомості й поведінки, партійної структури українського суспільства.

7.3. Регіональний ринок політичних послуг

Регіональні виборчі системи: основні типи і політичний зміст. Реформування виборчої системи в Україні та його політичні наслідки. Типи виборчих кампаній на регіональному рівні й чинники голосування. Політична реклама в

українських регіонах. Теоретичні основи електоральної географії: основні напрямки і методи дослідження. Виборчий округ як електоральна одиниця регіонального рівня. Електоральна географія і регіональна політична культура.

Тема 8. Регіональні політичні конфлікти

8.1. Поняття «регіональний конфлікт»

Природа регіональних конфліктів. Виміри регіональних конфліктів. Горизонтальні регіональні конфлікти як фактор розвитку держави. Специфіка та дослідження регіональних політичних конфліктів.

8.2. Стратегії врегулювання регіональних політичних конфліктів

Сутність інтеграційної стратегії врегулювання регіональних політичних конфліктів. Характеристика консолідації та деволуції як стратегій врегулювання регіональних політичних конфліктів.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1.	<p>Практичне (семінарське) заняття 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Епоха глокалізації: глобальний світ у локальному (регіональному) вимірі (політико-філософські, політологічні та соціологічні експлікації). 2. Регіон у сучасному світі. Концептуальні підходи до виділення регіону на Заході й пострадянському просторі. 3. Співвідношення понять «регіон», «регіональність», «регіоналізм», «регіоналізація», «регіональна політика». 4. Інституціоналізація політичної регіоналістики як напряму політичної науки. 5. Проблематика регіоналізму в закордонній та вітчизняній політичній думці. 6. Становлення політичної регіоналістики в Україні: основні наукові центри, напрями досліджень, своєрідність вітчизняної традиції
Тема 2.	<p>Практичне (семінарське) заняття 2</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Держава як територія. Регіон і територіальна структура. 2. Регіоналізація як структурування державного простору: політичний, етнокультурний, соціально-економічний та географічний виміри. 3. Регіоналізація у багатоскладовому суспільстві. 4. Чинники і форми регіоналізації. Географічне моделювання та регіональний політичний аналіз
Тема 3.	<p>Практичне (семінарське) заняття 3</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Територіальна організація держави. Адміністративно-територіальний поділ держави.

	<p>2. Політико-адміністративні кордони. Гарантії цілісності держави.</p> <p>3. Територіально-політична децентралізація. Концептуалізація балансу «центр-регіони».</p> <p>4. Специфіка виникнення та еволюція федеративних держав.</p> <p>5. Адміністративно-територіальний устрій України: стан та перспективи</p>
Тема 4.	<p>Практичне (семінарське) заняття 4</p> <p>1. Розмежування понять «регіоналізм» і «регіоналізація». Регіони в європейському інтеграційному процесі.</p> <p>2. Чинники регіоналізації Європейського політичного простору. Європейський регіоналізм і проблеми західноєвропейської інтеграції.</p> <p>3. Концепції європейського регіоналізму. Концепція «Європи регіонів».</p> <p>4. Регіони як учасники міжнародних відносин. Європейські моделі регіоналізації.</p> <p>5. Регіоналізація українського соціуму як чинник політики</p>
Тема 5.	<p>Практичне (семінарське) заняття 5</p> <p>1. Поняття, суб'єкти та об'єкти регіональної політики. Місце регіональної політики у структурі державної політики.</p> <p>2. Стратегія територіального розвитку держави. Типи регіональної політики.</p> <p>3. Регіональна політика ЄС.</p> <p>4. Загальнодержавні та регіональні інтереси. Регіональні цільові програми.</p> <p>5. Концепція державної регіональної політики України: витоки, методологія, експлікації, перспективи.</p>
Тема 6.	<p>Практичне (семінарське) заняття 6</p> <p>1. Теорії та моделі місцевого самоврядування. Структура та функції місцевого самоврядування.</p> <p>2. Регіональна влада в Україні. Генеза регіонального самоврядування й управління в Україні.</p> <p>3. Моделі регіонального розвитку та представництва в проєктах українських політичних інновацій.</p> <p>4. Регіональне представництво в центральних органах влади. Регіональний лобізм: форми, інститути, методи.</p> <p>5. Вплив регіональних еліт на українську політику: інститути і неформальні механізми</p>
Тема 7.	<p>Практичне (семінарське) заняття 7</p> <p>1. Національна та регіональна ідентичності. Політичний регіоналізм як наслідок регіональної політичної культури.</p> <p>2. Співвідношення понять «політична культура» і «політична субкультура». Властивості регіональної політичної культури. Регіональні політичні культури в Україні.</p> <p>3. Електоральна географія: теорія та методи дослідження.</p> <p>4. Загальна характеристика загальнодержавних, регіональних і місцевих виборчих кампаній.</p> <p>5. Регіональні партії і рухи: структура і функції</p>
Тема 8.	<p>Практичне (семінарське) заняття 8</p> <p>1. Природа регіональних конфліктів.</p> <p>2. Стратегії врегулювання регіональних політичних конфліктів.</p>

3. Дискусія з питання «Україна – єдина країна: конотації, сенси та значення»
--

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Теми 1 – 8	Вивчення лекційного / теоретичного матеріалу. Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою
Теми 1 – 8	Підготовка до семінарських занять (участь у дискусії, полеміці, дебатах)
Теми 1 – 8	Підготовка аналітичних повідомлень (презентацій)
Теми 7 – 8	Підготовка та презентація есе
Теми 1 – 8	Підготовка до письмової контрольної роботи

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Словесні (лекція (Теми 1, 2, 5, 6), проблемна лекція (Теми 3, 4, 8), лекція-провокація (Тема 7)).

Наочні (демонстрація (Теми 1 – 8)).

Практичні (практична робота (Теми 1 – 8), есе (Теми 7 – 8), SWOT-аналіз (Тема 4), івент-аналіз (Тема 8)).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів.

Під час викладання навчальної дисципліни «Політична регіоналістика» (форма семестрового контролю – залік) використовується *поточний контроль*:

– індивідуальні навчальні завдання (40 балів);

- письмова контрольна робота (12 балів);
- есе (12 балів);
- аналітична презентація (12 балів);
- колоквиум (24 бали).

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формі заліку.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Кузь О. М. «Європа регіонів» як ідентичнісний проект. *Політико-правова ментальність українського соціуму в умовах європейської інтеграції : монографія* / [О. О. Безрук, В. С. Бліхар, Л. М. Герасіна та ін.]; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2019. С. 149–165. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23397> (дата звернення: 18.09.2023).
2. Міжнародні відносини та світова політика [Електронний ресурс] : навч. посіб. / О. М. Кузь, Д. С. Коротков, Д. Ю. Михайличенко, О. В. Бровко ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 200 с. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25295>
3. Теорія та історія європейської інтеграції [Електронний ресурс] : навч. посіб. / О. М. Кузь, Ю. І. Потоцька, І. В. Застава [та ін.] ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. - 181 с. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26375>

Додаткова

4. Інтерпретація російсько-українського конфлікту в західних наукових і експертно-аналітичних працях / За ред. В. Кулика. Київ: ІІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2020. 328 с.
5. Коннова Н. О., Кузь О. М., Чешко В. Ф. Механізм трансбіополітичного переходу у геополітиці. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. Дніпро, 2022. Т. 14. № 2. С. 119–129. DOI: <https://doi.org/10.15421/352230>

6. Коннова Н. О., Кузь О. М., Чешко В. Ф. Трансбіополітичний хронотоп технологічної цивілізації: біо- і геополітичні конотації міжнародних відносин. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*. Дніпро, 2022. Том 5. № 2. С. 142–150. DOI: <https://doi.org/10.15421/342229>
7. Коннова Н. О., Коротков Д. С., Кузь О. М. Нефективність управлінських рішень як наслідок конфлікту цінностей і норм. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*. Дніпро, 2023. № 6(1). С. 41–48. <https://doi.org/10.15421/342306>
8. Коротков Д. С., Кузь О. М., Кузь І. О. Польща у процесі практичної реалізації геополітичних проектів у Центрально-Східній Європі. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. Дніпро, 2023. № 15(2). С. 105–113. <https://doi.org/10.15421/352349>
9. Коротков Д. С. Міжнародні неурядові організації: характер впливу на сучасні міжнародні відносини. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2022. №3(14). С. 18–30. Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/28604>
10. Коротков Д.С. Вплив ліберально-ідеалістичного напрямку на традиційну гегемонію реалістів у теорії міжнародних відносин. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2020. Т. 12. Вип.2. С 87–93. Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25647>
11. Мідделаар Л. Нова політика Європи: десять років політичних криз / Луук ван Мідделаар; пер. з англ. О. Панича. Київ: Дух і літера, 2021. 408 с.
12. Мідделаар Л. Перехід до Європи: Як континент став союзом / Луук ван Мідделаар; пер. з англ. Олексія Панича. Київ: Дух і літера, 2018. 576 с.
13. Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми / за ред. О. Рафальського. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. 704 с.
14. Heywood A. *Politics*. [fifth edition]. RED GLOBE PRESS, 2019. 875 p.

Інформаційні ресурси

15. Асамблея європейських регіонів (The Assembly of European Regions). URL: <https://aer.eu/>
16. Атлантична рада США (*Atlantic Council*). URL: <http://www.atlanticcouncil.org>
17. Брукінгський інститут (The Brookings Institution (BI)). URL: <http://www.brookings.edu>
18. Королівський інститут міжнародних відносин (The Royal Institute of International Affairs). URL: <https://www.chathamhouse.org>
19. Міністерство регіонального розвитку та будівництва в Україні. Офіційний сайт. URL: <http://www.minregionbud.gov.ua/>
20. Політична регіоналістика. Сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. Семена Кузнеця. URL: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=5373>